

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Кампа В. М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України та за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича про офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 року № 1483–III, щодо їх дії в часі у взаємозв'язку із положеннями статті 8, частини першої статті 58, пункту 22

частини першої статті 92, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», частини другої статті 4, частин першої, третьої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України 2001 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі)

У Рішенні від 26 січня 2011 року № 1-рп/2011 (далі — Рішення) Конституційний Суд України дав офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 року № 1483-III, щодо їх дії в часі у взаємозв'язку із положеннями статті 8, частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», частини другої статті 4, частин першої, третьої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України 2001 року.

На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за доцільне висловити окрему думку.

У Рішенні викладено правові позиції Конституційного Суду України щодо заміни смертної кари довічним позбавленням волі за особливо тяжкі злочини відповідно до офіційного тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 року № 1483-III, щодо їх дії в часі у взаємозв'язку з положеннями статей 3, 8, частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», частини другої статті 6 Кримінального кодексу України 1960 року, частини другої статті 4, частини першої статті 5 Кримінального кодексу України 2001 року. Рішенням Конституційний Суд України витлумачив зазначені положення як такі, що пом'якшують кримінальну відповідальність особи і мають зворотню дію в часі, тобто поширюються на осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини, передбачені Кримінальним кодексом України 1960 року, до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України», у тому числі на осіб, засуджених до смертної кари, вироки щодо яких на час набрання чинності цим законом не було виконано.

Однак у мотивувальній частині Рішення не були зазначені деякі важливі питання, які мають принципове значення для конституційного судочинства, а тому вважаю, що Конституційний Суд України мав, зокрема, висловити своє ставлення до такого.

1. Конституційний Суд України, вирішуючи питання про офіційне тлумачення законів, їх положень, завжди виходить з того, що йому підвідомчі лише ті законодавчі акти, їх положення, які не втратили чинності. Якщо закон або його положен-

ня, яке підлягає офіційному тлумаченню, втратило чинність, то в такому разі Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження або його припиняє (ухвали від 14 квітня 2010 року № 22-у/2010, від 27 січня 2011 року № 7-уп/2011).

Втрата чинності законом, його положеннями не є підставою для припинення конституційного провадження, якщо це стосується тлумачення Конституційним Судом України відповідних законодавчих положень, пов'язаних з практикою їх неоднозначного застосування органами державної влади ще в період дії закону. Адже закон, який втратив чинність, є діючим до відносин, що мали місце до втрати ним чинності.

Отже, у разі виникнення конституційного спору до втрати чинності законом, цей спір Конституційний Суд України повинен розглянути і вирішити. Таким є основний висновок у Рішенні. Фактично Рішенням Конституційний Суд України вніс значний вклад у судову доктрину часових (темпоральних) меж здійснення ним тлумачення законів, чим розширив сферу захисту прав і свобод громадян.

У деяких країнах саме так чинять конституційні суди, які дбають про захист прав громадян, порушених законом, який згодом втратив чинність. Тобто сама по собі втрата чинності законом не може бути підставою для відмови у відкритті конституційного провадження чи його припинення, якщо конституційний спір з приводу тлумачення закону виник до втрати ним чинності.

У справі про заміну смертної кари довічним позбавленням волі одними із центральних питань офіційного тлумачення були відповідні положення Кримінального кодексу України 1960 року, який втратив чинність у зв'язку з прийняттям нового Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року (набрав чинності з 1 вересня 2001 року). Відповідно до існуючого правопорядку положення Кримінального кодексу України 1960 року можуть діяти стосовно випадків скоєння злочинів до часу втрати ними чинності, тобто до 1 вересня 2001 року.

Фактично у зазначеній справі Конституційний Суд України дав історичне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року у зв'язку з системним та іншими видами тлумачення чинних положень Конституції України та кримінального законодавства. Але про факт такого тлумачення Конституційний Суд України ніде не зазначив, хоча повинен був це зробити для всебічного обґрунтування Рішення.

2. У теорії та практиці конституційного судочинства в Україні історичне тлумачення закону, його окремих положень може практикуватися у двох випадках: а) як допоміжний вид тлумачення для пізнання певних правових аспектів предмета тлумачення; б) як основний вид тлумачення, коли історичне тлумачення закону, його положень може мати суттєве значення для з'ясування суті справи.

Очевидно, що у справі про заміну смертної кари довічним позбавленням волі має місце історичне тлумачення, яке слід вважати основним.

Виходячи із наведеного вважаю, що Конституційний Суд України у мотивувальній частині Рішення мав зазначити, що відповідно до своєї правової позиції він тлумачить лише чинні закони, їх положення, а тому положення Кримінального кодексу України 1960 року, які втратили чинність у 2001 році, він може тлумачити лише у зв'язку з практикою їх застосування щодо злочинів, скоєних у час дії цих положень.

Зазначу також, що висновок Рішення зобов'язує Конституційний Суд України у своїй подальшій практиці не відмовляти у відкритті конституційного провадження чи його припиняти, якщо закон, його положення, які суб'єкти права на конституційне подання/звернення просять витлумачити, втратили чинність, але конституційний спір виник через неоднозначне застосування судами, іншими органами державної влади відповідних положень ще до втрати чинності.

Суддя Конституційного Суду України

В. Кампо